

בכפר נטוש

מנדל מאן

סמוך לזורה החלו פנים ראשונות מופיעות בכפרים הערביים הנטושים לרגלי הרי יהודה. כל ימי האביב והקיץ שממו הכפרים מאדם. פעמים היה אחד מאנשי השמירה חולף בגיפ במשעולי החמורים רבי האבק ונעלם בין הדרדרים האפורים.

עצירת התאנה ליד הגדרות, עץ התות בחצרות בתי החומר, ואפילו שיח הקיקיון, חופו אבק כעין החלודה. העלים נצנפו, העלימו את עורקיהם המכורכמים כרכום של חולי ולמשב רוח ראשונה נתגוללו על פני הצרות, סימטאות ושדות ריקנים, יובשנים.

אדמת החמרה נמלאה סדקים, בקיעים עמוקים, כאילו ביקשה לגלות לשמים מעל את צמאונה הרב למים. הסדקים אפלולים היו ונושמים יבושת דחוסה העולה מבטן האדמה. בימים היה דמיונם של בקיעי האדמה כברקים שנדעכו, בערבים — כנחשים משחרים לטרף.

הכפרים הערביים המעטים רבוצים היו על שטחי גבע, נצנפים מסביב למסגד ולחומות החומר והאבן האפורות של החצרות. לרגלי הכפרים נשתרעה אדמת המישור — מישור עגמומי רחוש סבכי עֵבֶקְנָה שעינם כסף שדות מועם.

שבילי הגמלים ומשעולי החמורים מתפתלים בזה מכפר לכפר ומשדה לשדה. שיח הצבר במישורי העמקים נמוכים, פרים קטון וקוציהם גדולים. הנה יעמיקו מדקרת רעל בבשר התנים המבקשים להם מפלט מאור היום הבוקע.

בשולי הכפר נישאים כמה עצירת תאנה, והשמים סביב להם גבוהים וזכים יותר. ענפיהם מקומרים ככפת השמים. בדהתאנה הצהוב נע ברוח ומקבץ מסביבו צפרי שדה לרוב.

בנתיבות הזנוחות הפסיעו אנשים שבאו מקרוב, אחד עמד מלכת וניצב תוהה לפני תאנה, הפשיל ראשו כלפי צמרתה והתבונן אל ירקותם הקשה, האבקונית, של ענפי התאנה. נגע באצבעותיו בגזע, הסתכל בשנת הקליפה, אחר נח מבטו של הזר על ציבור התאנים. הוא הרים מן הארץ תאנת בוסר והשתעשע בחלקתה הלטושה כמשתעשע בחרוזים. נעץ שיניו בפרי וטעם טעמו.

פעמים הרבה נשתהה אחד האנשים שבאו מקרוב לפני שיח הצבר שהצמילה, לקח את לבו הבוהק האדום העסיסי של הפרי השפכני, והוא שלח ידו אליו וחש מדקרה צורבנית בכף ידו. עשרות זיפים דוקרניים ננעצו בבשרו, ושעה ארוכה טרח האיש להוציאם. עמד הזר על עמדו ממלמל בתמיהה: הו זה, צא וראה... מי פילל ומי מילל...

בסימטות הכפר נצנף האבק מסביב לקירות החומר. יבושת קשצה על כל צמת. היבושת דבקה בבני האדם, הוגיעה מצעדם, דבריהם נשרו מפייהם כענפי תמרים שנשירתם נשמעת ואין נשמעת. איבזה סייד אדם פישפש של חצר, מישוהו גרר אימוזה קרש. כלב בן בלי בית חמק כצל עם קירות החומר, שף עורו הצהוב בקירות. עיני הכלב כבויotes היו, והוא בהה נכחו ושילשל זנבו בין רגליו. מן הפרדס החרב בקעה נעירת תמרורים של חמור. בין קוצים רבוץ היה חמור עקוד, נסבך בעבי הענפים, פישפש חצר נמוך נפתח ויצאה עז שחורה חסרת קרנים. ציציות השיער הארוכות, המלאות פקיעים וקוצים, ממש השחימו משחור. עיני העז גדולות היו ונוגות, ועטינה — מדולדל כשק ריקן.

באחד מימי השמש, אחר הצהרים, בא מוינה לכפר. בחדר המקומר שבבית חומה כהה, ליד גבעת המיסגד, הוציא תעודותיו שהביא עמו מבית העולים, שטחן על השולחן הקטן והמתין פרוש ומדמים ליד הפתח.

אחד קם ממושבו והחל מחגר ופוסע בסימטה. הוא שם פעמיו על השדות החרבים.

— היי, קימץ מיט! — קרא אל מוינה, כאילו נזכר פתאום בור. היהודית של פולין שבפיו קירבה את מוינה לחיגר, לסימטה המאובקת ולבתי-החומר הנמוכים. הוא השיגו, והם הפסיעו חרישים. אחיגר עמד מפעם לפעם לפני פישפש של חצר ואחר הוסיף לפסוע. היום נטה לערוב. ראה מוינה, והנה מצחו של בן-לוויתו מכוסה אגלי-זיעה ואחד ריסינו רוטט. הם עמדו מלכת. גלגל-חמה גדול, לוהב, תלוי היה ועומד בשיפולי מערב. — רואה אתה את השדה החרב! הבט! עוד נשתיירו שם כמה דירות פנויות. כאן הכל תפוסות.

מוינה ירד לבדו במשעול-החמורים של המישטחים הגדולים החרבים, בהם ביצבצו ביקתות-חומר מבין סבכי-שיחים נמוכים, אפורים. הוא הפסיע לאטו, עקב בצד אגודל. תלה עיניו ברחקי ההרים המעמעמים, הקופאים בערפליהם, ובמורדותיהם הקדורנים. קרובים היו, כמדומה, הריייהודה, קרובים מאוד, אך ככל שהשפיל מוינה במשעול, ככל שקרב לשדות, כן הרתיעו-נרחקו ההרים, כן ניטטש הגבול שביניהם לבין השמים המעריבים. הוא הפך פניו, ראה את מפקח-הכפר מטעם „הסוכנות“ מחגר ופוסע אל גבעת-המיסגד. משעול-החמורים מוצל היה עכשיו למחצה. העשבים היבשים והשיחים בצדי המשעול הטילו צל כחלולי ממושך. מקרוב בא הריח המתקתק של דבש-תמרים. ליד עץ-השקמה הענף עמד מוינה מלכת. ארה חופן פירות-שקמים שפכנים והחזיקם בכף-היד. זמזום דבורי-שדה וציוץ-צפרים בא מן הענפים האפלולים השרויים לעולם בצל. שממון-לאות קפץ עליו. לאות מרוב טלטולים בעיר, מרחוב לרחוב. קצה נפשו בהתרוצצות ממשדד למשדד אחר כל מיני תעודות, לשם קבלת דירה. בטלטוליו ראה לפניו תמיד שדה מוריק ומבורך, המשתרע כמרבד לרגליו. שלוות שדה מריק, פורח, הרגיעה רקותיו, האירה לעיניו הלאות. כפר-המושב של אביו-זקנו ואביו-אביו-זקנו, הסכר, שדה-המרעה, האפר — כל אלה החלו מפציעים מעמקי-הנשמה ונשקפים מבעד לבתת-העין. אפשר לא ידע אותה שעה, כי הנה ניעזרים בו כיסופי-דורות לאדמה. הביקתה היתה ביקתת אבן מחוספסת. ללא דלת וחלון. החצר — רחושה אבנים ושחיפי-עץ, הבאר עמוקה ומעליה קמרון אבני-גזית. חדר-הבית היחיד אפלולי היה וקדורני. בפניו-תו שכנו עכבישים גדולים בעבי קורים.

מוינה הקיף את הביקתה, תר בפנינות החצר ויצא לשדה. לפניו נשתרעה אדמת-מישור צחיחה, רחבת-ידיים, מלאה צמחים אפורים, חדיצי-פורן, ועטרות קוצים לראשיהם. הצפרים סתוריה-נוצה, היושבים על קטני-העשבים ונינועים עליהם בקול חריקה דקה כקול נשירת צנוברים, ריחפו בערוב היום על פני השדה שרויים בשתיקה עקשנית.

מוינה התיישב בביקתה. קודם לכן תוקן הגג ונקבעו חלון ודלת. את שארית המלאכה קיבל עליו מוינה. במו ידיו יעשנה. בשבוע הראשון יגע יגיעה רבה בחצר: תחילה בעיור קורייה-עכביש מן החדר, מעשה-הסיוד ואחר-מכן סילוק גל-האבנים, משכן החרדונים. שעות רצופות היו אלה עומדים על גבי החומה, ראשיהם מופשלים כלפי השמש הקופחת, פוערים פה רחב, מסתוריים, משובץ חרוזים דהויים.

למחרת כניסתו לביקתה השכים מוינה לשדה. כל הלילה שלפני כן נדדה שנתו, מדומה היה לו, שהשדה המת מעטפו בתכריך-קוצים. בשנתו ראה קוצים קרבים אליו, שיחים קוצנים מבצבצים בכל מקום, מצטמחים על גבי הגדר, מתוך עליית-הגג, והנה הנם לפתח הביקתה. אין הוא יכול לפסוע פסיעה. בכול קוצים. הם ננעצים בבשר, קורעים הבגדים, העור, פוצעים הפנים. פעמים הרבה התרוצץ על פני השדות, צועק צעקת-אימים, אך אל עבר ההרים, ביקש להיחלץ מעמק העכור ולסוף נמצא שוכב גדוד ושותת-דם ליד משוכת-צבר. אולם אלה חלומות נדירים היו. אחרי-כן היה שוכב שטוף-זיעה וממהרהר בשדה.

מסביב לביקתה התפתל השיח הנמוך, החום, מפלח-האבן, הנוגס באבנים המתות, בשרטיהן ובסדקיהן, אשר הרוח יפריח לתוכם עפר אדמומי, ומפשט בהם שרשים קרסניים. בכל מקום, בכל קרן-גדר, נתפתל בלאט, באין רואה, מפלח-האבן. ואתה, בן-אדם? הכי לא תוכל גם אתה להיאחז באדמה, בעמק רחב-הידיים, העשוי לתת פרי בשפע?

עד לשעת־יום מאוחרת הפסיע על פני השדה החרב, שהה לפני גידולים זרים־מוזרים והתבונן על גביע־הזרעים היבשים. קצתם מלאים היו גרגרים שחורים־ארגמניים, מסנוורים כעין־עורב.

לצדי הדרכים הכסיפה שיבולת־שועל־שֶׁל־בר שדופה. סאסאיה נוצצו בשמש, מעלים זכר של שדות שובלת־שועל בשלה, מסובלת סאסאים משופעים. יבושת ערב היורה גברה. הורגש מעין קדח באוויר. התאנה כמעט כבר נשלו עליה, והפקעים הרודמים הוריקו כענבר. מסביב לעץ־התות הושלכה עצבת. הצפרים לא ירדו לענפיו. אבק עלה מענפיו הקלושים.

אי בשולי הפרדס עמדה צפצפה ריקנית־למחצה, זמורותיה הדקות, כמיתרי־נבל מתוחים, בוכיות ברוח ומגלות את גוע הצפצפה. אפילו השיקמה מעמיקת־השרשים זרתה על סביביה פירות־בוטר מצומקים, שמפני דוחק־המים הקדימו לנבול. רק החוזה, שכל ימי הקיץ הריהו עירום איך־עלה ורחוש בקוצים, פיתח פתאום שושנת עלעלים ירוקים. אפילו שיטת־המשוכות החלה מפתחת פרחיה, פרחי־כשות צהבוניים.

בלילות ברקו ברקים בשיפולי מערב. ענן נגלה בפתע, ושוליו בוערים באור־זרחן. האור הבליח וכבה, וחזר והבליח. מוינה השתאה לפלא השמים הנגלים וראה מדי ברק ברק עננים אפלים, חשרות־עבים כבדות מעוטרות אור ירוק. במהרה ירדו אלה לארץ הצמאה. נדדה שנתו. הצפיה הדרוכה של האדמה מזת־הצמא, של הצמח והאילן, דבקה באדם. הצפיה נסכה בו שכרון, הפסיע אותו לפתח.

בבתים שמסביב לגבעת־המסגד היבהבו עששיות־נפט. צללים נתקפצו ונעלמו. מדי ברק ברק נשתרבבו ענפים כלפי מרום, טיפסו אל מרומי ענני־המערב המוארים וחזרו וצנחו אל שרשיהם.

צפרים ריחפו מסביב לקניהן, ביקשו גזוליהן ונתעופפו בצריחה אל המערב הדולק. היורה לא ירד. אחר חצות קראו כמה תרנגולים. בפרדס החרב נער חמור. מוינה לא מצא לו מנוח בבית. יצא אל השביל וישב לארץ, שניו אל ההרים. עתה ראה את הריי־הודה, והנה הם קרובים, קרובים מאוד. בעוביו של לילה חש נשם ההרים, המפחים בו צינה ושלווה. נתחדדה עינו. אבני־הסלעים, צלעי־ההרים הצמיחות נערקרו. רוחים קרירה קיבצה עננים. העננים נישאו על פני השמים, הפליגו אל ההרים. נתרבו, נתעבו, נפרשו כצעף גדול מעל להריי־הודה. מכובד שקעו העננים השפל ושקוע וחיתלו פיסגות ההרים. תלויים ועומדים היו בין השדה החרב לבין השמים. דומה היה, כאילו אל עליון עצמו, מעולף ערפל, נושק להרים ולשדה.

כשהקיץ מוינה, כבר אור הבוקר. צינת־הלילה ירדה לעצמותיו. שער חזהו מרוסס היה פניני־טל. צעיף הערפל התרומם לאטו מן השדה החרב, מן ההרים ונשאר תלוי ועומד בלב השמים. הריי־הודה נוצצו עתה, בשחר, כבדולת, מרוחצים, זכים, רחושים אורה, ממורקים כסף צרוף.

לפנות בוקר דלה מים מן הבאר, רחץ בשרו בחצר עד מתניו. מי־הבאר הצוננים עוררוהו, הוא לבש בגדיו, הבריח דלת הביקתה ושם פעמיו אל גבעת־המסגד, אל צנפת הבתים, אל אנשי־הסימטה, לחקור־ולדרוש במה יפתח פרק־חיו החדש בארץ.

מוינה קיבל עבודה בבדק הבתים שעל גבעת־המסגד. האנשים קבעו חלונות ודלתות, זיפפו גגות־הבטון, טייתו סדקי־הקירות. בבקרים יצאו למלאכתם. זה דופק בחמור רתום לדיופן, ומי שכבר עלתה בידו לקנות לו עגלה וסוס נוסע העירה. מקצת מן התושבים החדשים איחרו לבוא לסימטה, ובבואם כבר עמדה השמש במרום הרקיע. אין טעם להזדרז. המשרדים נפתחים בעיר בשעה מאוחרת יותר. נסעו אנשים אל קרובים ומכרים, לראות פניהם, ובעיקר להימלך בדעת התושבים הוותיקים. מהם אפילו פתחו חנויות; ערכו על קרשי־ארגונים בלתי־מהוקצעים כל מיני סחורה, התקינו דוכני־עץ, סיכום פח, — בוקר־בוקר נתבצצו חנויות חדשות.

מוינה בא יום־יום לעבודה. עירבל בנריוות מלט בסיד. לא ניפלה במאום משאר פועלי־

הכפר. תמיר היה, ולו עינים נוגות משוקעות בחוריהן. כל-אימת שעלתה בחלקו לעשות בסיכוך הגנות, היה משקיף על פני השדה החרב המקיף ביקתתו. נתחבבה עליו אדמת-המישור, העשויה לתת מזון ושלווה. עוד יום, גשמים ראשונים ירדו, והוא יהיה אנוס לשבת בודד בביקתתו. העבודה תיפסק.

בלילות חזה חלומות-עבר: עודנו נער, הוריו עקרו מן הכפר לעיירה. הם דרים בסימטת-יהודים צרה, שבתיה משוקעים למחצה באדמה. יש את נפשו לצאת לשדה, ואין בכוחו לחלץ עצמו מסבך הסימטאות. יש את נפשו לשוב לכפר, לקוכאר, בו היה אבירזקנו נהוג במחרשה, ואינו יודע כיצד יתיר עצמו מן הסימטאות המסורגות ביבים ותעלות... פעם אחרת ראה בחלומו נער יהודי מבוסס באדמת-אביב טובענית. ליד בית עזוב עומדת גדר ירוקה, מעבישה, שהעלתה איזוב. זמורת-ערבה רעננה, תפוחת-פקעים, מתגוללת בשביל. הנער נוטע ענף-הערבה ליד גדר-העץ הירוקה. בסוף הקיץ מגלה הוא סוד הענף לחברו. הם שמים פעמיהם, מעולפים סוד, אל הגדר. אל אלוהים! נטיעה נצטמחה... אלה חלומות ילדות רחוקה כולם. הקורות שלאחר-כך לא תיזכרנה ולא תיפקדנה אפילו בחלום. הכל ייגלה לפניו בערבובית-פרע, צנפת-מאורעות טרופה, מפורמת ללא ראשית וללא אחרית. הנה יראה את שדות קוכאר בלילה, והנה את ביקתת האיכרים, גרמנים רודפים, קול יללה ביערות, המון איכרים חוזרים מתפילת ראשון-בשבת, ובתוכם יולאנה. רואה היא אותו, והוא רואה אותה. בכל מקום יראנה. יולאנה, היכן היא עתה?.. אניה מתנדדת על פני ימים. ליל-כוכבים מגלה את שביל-החלב. מוינה באמצע, ועיניה של יולאנה מתבצבצות בכל מקום, העינים הבוכיות, המשללות, השוחקות של יולאנה בהירת-השיער, זכתה-העינים...

ב

בדק הבתים אינו מן המלאכות הקשות. אין עליך אלא לאחוז בכף-הסיידים, לטוח סדקיה-הכתלים, לקבוע דלת, חלון. לטוח את החדרים הגבוהים, המקומרים, לסתום את הצהרים המעגלים, המתנשאים אל התקרה. למן הימים הראשונים נתיידד מוינה עם אחד הפועלים. בחור נמוך-קומה, חסון ועליו. מתנווד בהילוכו ופוסע פסיעות כבדתניות. אחד קראו פינחס, ואחד תיקן שמו פיניה, עד שנהפך פיניה לפיניאק. נראה לו השם. אף הוא כינה עצמו כך. עמוס היה במקצת בלשונו. מסתכל היה בעיניו של כל אדם ותוהה על כל גיד-עשפיו. ידיו, קצרות וחסונות, זקרו כשרשים. פעמים היה גועה בצחוק, סתם בעלמא. הצחוק היה מתגלגל כאבנים מידרדרות מעגלה עמוסה. פעמים היה מסלסל בניגון נוגה, כאותם ניגונים שיזמרו ימאים בלבב ימים לפני סערה. לעולם לא היה מסיים זמרתו, מפסיק באמצעה ומעיף באנשים הסובבים אותו מבטי לעג, כאומר: וכי יש דעת בכך, וכי ראייתם דבר-מה?.. היה מנפח בידו. אין כדאי.

כך נקפו ימים תוך כדי עבודה. פעמים במקום זה ופעמים במקום אחר. ערב אחד הלכו אל צינור-המים להתרחץ. פיניאק שיתח כותנתו. גופו מכוסה ציורי-קעקע: אשה חציה בדמות דג, לב מדוקר פגיון. על ידו ציורי צפרים ושושנים. הוא הסתכל במוינה ועיניו, עיני-היילה, שוחקות.

בערבים היה מוינה יושב בביקתת-החומר, שוהה על המפתן, או משוטט בסביבה, מתעכב לפני עצי-התאנה שמעבר לשדה, פעמים לפני צמרת שיקמה.

קרב ובא זמן מיוזע-החורף. מוינה קצרה רוחו מיום ליום. יש לעבד את השדה, לחרשו. הלילות היו מעוננים, אפלים. יללת-תנים מהלכת-חרדה ניסרה בלי הפוגה. בסמוך חרקו פשפשי חצרות. בני-אדם הגיפו בלילות דלת ושער. עששיות קטנות היבהבו בסימטות-המסגד. במשעול-החמורים צרחה צפור וצריחתה כקריאת הגבר. על ענף יבש עמד ינשוף איך-נוע. עטלפים הנמיכו עוף, ריחפו על פני הסימטאות, פרחו חרש, באין רחש, מעל לראשי בני-אדם ונעלמו בשיחים.

כלל רכושו של מוינה היה ילקוט-עץ, מיטת-ברזל, שולחן לבד קרשים ישנים וכמה מסמרים בקיר לתלות בהם מלבושיו. הוא לא הכיר את אנשי סימטת-המסגד והם לא הכירוהו.

בבקרים היה אומר להם שלום, מחליף דברים בענין מזג־האוויר ומפליג לדרך. פעמים עומד עמהם ליד המסגד ומשיח בגשמים העתידים לרדת, בפרדסים המצטמקים, שעדיין יש תקנה להם, בבתים שבניינם גסום וטחב־תמיד וצינת־תמיד בהם, בוותיקי הארץ ובקרובים מתנכרים. אנשים שונים, מדרי־הסימטה, עמדו בחבורה. אחד מהם, שעניו צרות וחדות, הפשיל כובעו לקדקדו וגילה בלורית שיער צהוב. שיקע ידיו בכיסי מכנסיו ודיבר מעשה בן־חיל:
 — וכי יש שואל פיד? מוחלים על עצותיך! אם מצטמק הפרדס, מסתם מן הדין הוא!
 חזקה עליהם על הללה, יושבי־מעלה, שהם יודעים לכלכל מעשיהם...
 גחן אל אחד, בעל־קומה, שפיקה לו בצווארו השמוט ולובני־עיניו בולטים:
 — אפשר לסמוך עליהם, על אחינו בני ישראל, אי?
 בעל־הקומה לא ידע מה להשיב על השאלה, שנשתמעה לאזניו לא כשאלה אלא כאמירה פסוקה.

— וכי ידע אני... — גימגם — אומר אני, אומר אני... — ולא הוסיף.
 היה בהם אחד גוף, מדבר בחפזון ובולל דבריו במלים עבריות. האזינו לדבריו, אך איש לא ירד לסופם. ידעו, שעסקן היה במחנות בגרמניה.
 — יהיה בסדר, בסדר גמור, רבותי!
 והיה בחבורה אחד העומד מן הצד, מנענע בראשו לדברי כל אדם, כאומר בלבו:
 צמח זה לא יעלה קמח. על כך לא תהא פרנסתי...
 ואחד, שעניו גדולות ולוהטות. מהיר־חימה, איש ריב ומדון.
 — טוב ויפה, אומר אתה? הניחני, איפוא, ואסתלק מן־העסק. מותר אני על חלקי.
 כילה הלה את כולם בזעמו ובלעגו. דבריו לא מפיו יצאו, מעינו נצטווחו, מגופו, מכל ידע וניד של גופו.

אחד שקט, וקנקנו קלוש ועינו לאות, ביקש להשמיע דבר, נתקעה נשימתו בגרונו ולא יכול להוציא הגה מפיו. היה זה החסיד ממונקאטש. לסוף הפיק כמה דברים, שאבדו בקהל. ואחד מרכיב משקפים מעובות־וגוגית, חייט מבאָזוין, ואחד מבאי ירידים בוולין, שפניו גרמות ושחומות. הלה פרץ על בעל הפנים הרגוזות:

— מי מעכבך! כלך!

כבה הלהט בפני הבחור. הושלך הס. רד הערב. החבילה לא נתפרדה. עמדו האנשים מחרישים ופניהם אל המסגד הגדול האפל. עננים נישאו באו מן המערב. הרי יהודה עטו צעיפי־משי דקים.

— ארץ הבחירה... — אמר אחד האנשים. איש לא ראה פניו. איש לא שמע דבריו. כל אחד נתונה היתה דעתו לדאגותיו שלו, וכל אחד נשאן עמו אל כתי־החומר של הבקתות. שוב הבליתו עשיות־הנפט. מוינה הפסיע עם חומות־הסימטה, ירד בשביל־הצברים לשדה. החשיכה ירדה מהרה. אפילת־חורף מעובה כיסתה כזפת שדה והר. מוינה חש, כיצד מחלחלת האפילה בכל הסדקים. קדרות יגון אפפתו. בערב זה לא העלה נר. שכב בבגדיו על מיטתו עד שעת־לילה מאוחרת.

ג

אחר היורה חזרו ובאו ימי־שמש. השדה הנטוש ליד ביתו של מוינה פשט צורה. מבין שיחי־הקוצים הרעוצים, המצומקים הפציע עשב רך, ירוק. אדמת־הטרשים עטתה בכמה לילות טלולים תצמחת קלה, ירוקה.

נסערה רוחו של מוינה מיום ליום. בתחילה לא עמד על שער הדבר. לפנות בוקר היה יוצא פתח ביתו ומשקיף על פני גבעת־המסגד. לא הרחק מן הבית תלתה אשה חבל כבסים מינפנפים ברוח־הבוקר הקלה. אדם עשה בבדק קיר־חומר רעוע. חמור נתפלש בחול והעלה תימרת־אבק.

החוחים היובשנים, השנונים ומשוני־הגביעים, העלים המחוטבים, האפורים־המכסיפים התנוצצו בעדי אגלי־טל. מוינה הפסיע בשדה עד לוואדי וחזר על עקביו. הפסיע בראש מושטט. עמד מפעם לפעם, האדמה עדיין נוקשה חיתה, השיחים היבשים חרקו למידרך רגליו,

החריות נשתברו. השדה כמה למחרשה, אשר תעמיק בו להבה. האדמה ציפתה, כי תהפוך בה הפלדה הבהוקת, תבקע שריון־הקליפה האפור ותגלה את הקרקע האדומה־הבשרנית לאור היום.

היום לא יצא למלאכתו לבדק הבתים. כסף מעט היה עמו — ראשית חסכונו בארץ. הוא ביקש לסייר בסביבת ביקתתו, להתקין עצמו לחורף, לכבד את החצר, לתקן את קירות־החומר, את פשפש־החצר ואחר־כך לדרוש לשכנם של ידידים, לשאול לשארי־בשר. בסימטה נאספו כמה בעלי־עגלה, עמדו בחמוריהם לפני צינור־המים. מוינה נתעכב, הניח יד על אחד החמורים וליטף את עורי־החמור.

פיניאק, נושא סולם, עבר על פניהם.

— הי, מוינה, מה החג הזה לך?

השפיל הסולם לארץ והדליק סיגריה.

— אומר אתה לפתוח חנות? לעסוק במיקח־וממכר, ככל היהודים?

הורה באצבע על שורת־החנויות הארוכה שלצדי הדרך.

מוינה החריש. החמור השפיל ראשו וזקף אזניו. שאלקה נאזדרה בא אימזה מעולף אבק, נוהג סוס ברסנו. ציציות שיער שחור שטטו על מצחו הקצר, על עיניו. צנף בשפתיו התפוחות, זרק מרה בסוס ברוגזה גויית.

— עמוד! — קרא אחד החמרים אל נאזדרה.

— המתן דקה! ראייתם רגל רדופה כגון זו? הנח להסתכל בבהמה!

נאזדרה עמד מלכת. הסוס האפור לא נח ולא שקט, סבב במעגל, רקע בפרסותיו בחול, העלה אבק וטירף בזנבו. עיני הסוס גדולות ואפורות־כהות היו זוויות־העיניים — לחות וסיעת זבובים מזומזמים צובאת עליהן.

גחן אדם אחד, הפשיל רגל אחורית של הסוס ובדק פרסתו. אדם אחר, שפניו גרמות, קרב אל הסוס מלפנים, אחז ברעמה, בסנטר ופיתח פי הסוס. חשף שורת שיני־סוסים מכוסות קצף לבן, הבחור ניגב ידיו מרוקן של הסוס במכנסיו וניענע בראשו נענוע של שבת.

— איפה תפסת אותו?

אדם אחר העביר ידו על גב הסוס ובשעת מעשה העמיק הבט בעיניים הגדולות.

— העור — ללא דופי. העיניים — בריאות.

— יצלח למלאכה כמה וכמה שנים.

— יצלח!

— סוס־חריש הריהו, — הוסיף אחד מן הצד, — ניכר הדבר לפי מיפסעו.

מוינה נכנס לתוך חבורת בעלי־העגלה. קרב אל הסוס. הללו פינו לו דרך. „סוס־חריש“,

המלים הלמו במוחו עם הולם רקותיו. „סוס־חריש“, חזר ואמר.

לרגלי סימטת־המסגד משתרע השדה, שיחי־קוצים, צמחי־הרדופנין, חרולים, לענה חלודה.

הרוח זורה על פניו רעל האבק...

— סוס־חריש? באמת סוס־חריש? — שאל כמה פעמים. נאזדרה טרף ברסן, רטן דבר־

מה והורה על רגלי הסוס.

— צאו וראו עומד של בהמה!

פיניאק עדיין המתין למוינה. אך מוינה הפליג בדין־ודברים, טען לפני נאזדרה, שאל ודרש, עמד על המיקח. נאזדרה תפסו כמה פעמים בכתפיו, תר אחר כף־ידו של מוינה ובכל כוחו טפח עליה. פיניאק קצרה רוחו, ניפח בידו והפליג בסולמו בעיקולי הסימטה.

בו ביום הכניס מוינה לחצרו את הסוס שקנה מידי נאזדרה. הוליכו צעד־צעד. נשי־הסימטה הביטו אחרי האיש הצעיר, שעניו משוקעות בחוריהן ומעוטרות גבינים סבוכים, והליכותו לא של בעל־עגלה. עד שהחשיך היום הותקנה האורווה: הסמך מוינה שני כתלים לקרן־החצר וסיככם בפח ישן המתגולל לרוב בכל חצרות הכפר. בערב ישב לפני עששית־הנפט וחישב, מנה שטרי־הכסף שעדיין נותרו עמו. עוד עליו לקנות ריתמה, מחרשה, עגלה ומיספוא לכמה שבועות. בחצות הלילה יצא אל הסוס. ליטף גבו, ערפו, כינהו בשם „אמרץ“.

הסוס עמד דומם על עומדו, מעלה גירה. מזמן לזמן חלף רעד בגבו עד לארכובותיו, והוא הרים רגל ובעט בכותל.

לא על נקלה עלתה בידו של מוינה לרכוש ריתמה, מחרשה, משדדה ועגלה. לא הספיק כספו לכל אלה. לריתמה בלבד הוציא שטרי-כספו האחרונים. כן נאלץ לקנות שבולת-שועל. דחה יום יציאתו לשדה, לחרישה. בינתיים ירדו גשמי-החורף. קילוחי-גשם עבים ניתכו מן השמים האפורים. סביבת הבית הוריקה. אפילו השדה החרב נתכסה מעטה ירוק.

בעגלתו הרתומה לאמוץ יצא מוינה לעיר הקרובה להשתכר למחייתו. בערבים היה חזר יגע ומרוטב מגשמי-פתאום שירדו ללא אות וללא סימן תחילה. אחר-כך חזרו השמים ונתבהרו. בערבים היה פיניאק מרבה לבקרו. היו יושבים שניהם מחרישים לפני עשיתי-הנפט, מעלים פקעות-עשן. בקרן-תקרה רבץ עכביש. בסדק-קיר זיזום זבוב.

שמורות עיניו של פיניאק כהויות היו ותפוחות. שני הקמטים, הנמשכים מזוויות אפו עד זוויות פיו, החריפו, נדרכו.

— מתגעגעת היא, מארוסיה, על מכורתה מתגעגעת...

מוינה ניענע בראשו, החגיר על הדרגש, ביקש לומר דבר-מה ובפיו אין דבר.

— סופה מכלה עצמה ביגונה... בוכיה בלילות, מיבבת. פותחים התנים ביילתם, מיד היא מחרה אחריהם. הוולגה קוראת אליה, כי תחזור לגדותיה. אלא שמלח-הארבה פיניאק הוליכה עמו... למרחקים הוליכה...

— הגד, פיניאק, ואתה עצמך אינך מתגעגע? כלום רצונך להישאר לעולם בין החרים והים, על גבעת-המסגד ליד השדות?

פיניאק קפץ ממקומו. התנדד על רגליו הקצרות. הפסיע בחדר מקצה אל קצה.

— מתגעגע? על מי?

עשיתי-הנפט היבהבה, שקעה השלהבת. שני צללים גדולים נינועו על הכותל המסויד כחול. מוינה ביקש להעלות הפתילה, אך פיניאק שטח כפו הכבדה על אצבעותיו של מוינה.

— אין צורך...

הוסיפו לשבת באפלולית החדר.

חרישים קלחו הדברים מגופו של פיניאק, מידיו לוטות-הצללים.

...ראה מוינה לפניו עיירה קטנה בפולין. בפלוש של בית-המדרש, אצל התנור, שוכב המחזר-על-הכפרים חנינא. שוכב לבוש בלואים, מרופש, מכונם. מפיו יוצא קצה גופו מעלה צחנה. פרחי-סבלים עומדים בעיגול, קורא אחד: "לכו, בשרו לראצה, שנמצא האוצר, הושבה האבידה!" איכר מצא את חנינא מוטל ליד שביל נידח והביאו לבית-המדרש. הבחורים הביאו את דף-הטהרה, השכיבו עליו את חנינא החי. פקעת בלואים מקורעים-ממורטים, ולא בן-אדם. יהודי זקן קרא: "גויים, שקצים, אסור! הרי הוא חי!" הסבלים יצאו. נשאוהו אל בית-הקברות. ילדי הסימטה רצו אחריהם עד מחצית הדרך וחזרו על עקביהם. רק נער אחד, יחף, הוסיף לרוץ עד בית-הטהרה. ראה כיצד הסבלים שופתים יורת-מים, רוחצים גופו המצומק של אביו. ביקש הנער לצעוק, לבכות, אך גרונו חרב, דמעותיו כלו. הלבישו את חנינא מכנסים ישנים, מעיל, חבשו כובע לראשו. תומכים בו בבתי-שחיו, הוליכוהו אל אנשל, לבית-המוזיגה, ולגמו לגימטה.

ידו של פיניאק רעדה. חמה היתה ורכה.

— אני הייתי הנער היחף. אני... — חזר ואמר פיניאק.

מוינה ליווהו כברת-דרך, החרישו. הלילה אפל היה, לילה מעונן, איך-כוכב.

— מתי תחרוש את השדה?

— בקרוב.

— אחר הגשמים? — חזר ושאל פיניאק.

— כן.

— כך נאה, מוינה, אך קשה ביחידות.

בחלונו של פיניאק הבלחה שלהבת. הופשל וילון וקול אשה קרא.

— חצות לילה. עת ללכת. — אמר פיניאק ונעלם בחצר.

ד.

ככל שקרב ובא האביב, כן קצרה רוחו של הסוס שבאורווה. כלתה נפשו לעשב הירוק שנצטמח בשפע בכל פינה. בחצר כבר עמדה מחרשה, משדדה. הריתמה תלויה היתה בחדר על מסמר גדול.

בימים הגשומים צרו למוינה ד' אמות ביתו. שוטט בסימטאות, וטיפות־הגשם העבות נושרות על גבו מגגות־החומר. פעמים נתעכב לפני דפנות־הבאר המקומרות והיה שוהה שעה ארוכה בגומחות־האבן של החומות, לפני שיקתות־אבן, בהן היו עוברי־אורח יגעים מרוויים צמאונם בימי־חמסין. בערבים נראו מגבעת־המסגד אורי־העיר הרחוקים. האורים הדקים הבהיקו במרחק הלחלוחי בבוהק כחלחל צונן. אפלה אפפה את מוינה. לרגלי הגבעה נראו במעומעם אבני־הסיד של בית־הקברות הערבי הישן, מבצבצות מן העשבים האפלולים. עץ־השיקמה ענפיו טעונים חשרות אפלה קרושה. מוינה נתעטף במעילו, זקף צווארוננו וחש כיצד הרוח הצוננת יורדת לעצמותיו.

לבו הלך אחרי העיר, אחר מאור־הלילה הגולש על מדרכות לחות, אחר חלונות־הראווה הגדולים ואורי־הניאון, אחר פסיעותיה הטופניות של עוברת־רחוב בוששת, שפניה רעננות וריסיה לחים ומכוסים רסיסי־גשם. מתעכב היה לפני בית־קפה ושואף ריח הקפה הטרי, קולט צלילי־המוסיקה, הנושרים מן הפתחים כשברי זכוכית.

אי באחת הערים הגדולות מנסר עתה קולה של יולאנה באולמות מוארים אור־אספקלריות, בדומיה חגיגית ינוע קול זמרתה, כהינוע קרן־שמש על גלי אגמי־כסף. היכן היא, כחולת־העינים, יולאנה הבהירה, הצחקנית?

כאיוושת דשא־חלום צנח הבל־פיה עליו, כאור שביל־החלב, הנח על עץ־זית בודה, נחו עליו זרועותיה של יולאנה באותו לילה נרחק בדרכי־פולין הישנות.

ביקש מוינה לרוץ אל עבר אורי־העיר המתנוצצים לעומתו. ביקש לשים פעמיו לעיר, להניח את גבעת־המסגד והסימטאות המעוקלות, על נשיהן העגומות, להפליג מאצל עשיות־הנפט, מביקתת־החומר, מן השדה הנטוש.

שמע צהלת הסוס ומיהר אל האורווה, פתח את הדלת וליטף גבו של האמץ, ערפו, הסתכל בעיניו,

מפשפש־החצר הפתוח בא ריחו הרענן של השדה הפורה. נשם חריף של כמון־שדה, טעם משכר של סרפד בפיו.

לא. הוא לא ילך מכאן. הוא יישאר במקום. שומה עליו.

הוא התהפך על משכבו, מביט אל השמשות לוטות־הלילה ומבקש פתרון לבדידותו ולרצונו להישאר במקום.

ניעורו בקרבו דמי אביו, בן־וארשה, שאף הוא לא נח ולא שקט בכפר קוכאר ויצא לעולם הגדול, הטמיר והנעלם. פעמים הרבה תבוא אליו האם. שוקטת, שלוהה פוסעת היא בדרכים הסתוונות של מאזוביה, פניה אל טחנת־הכפר, ליטול קמח־שיפון שנטחן מקרוב. מוינה נזכר בביתו: בוררים תפוחי־אדמה במרתף לתקופת־החורף, סבא שופך עפר מסביב לבית... איכרים מובילים צברי־עצים... קול אנשים מדברים גויית לפתח הבית. — זו אמא עומדת על המימח עם חבורה של גויים... גרוינים לטושים ומשורים חדים לכתפיהם... בני־הבית מקבילים פני אבא שבא ליום־טוב מן העיר. אחר יום־טוב נשאר אבא שוב לבדה. הרפתים ריקות, הגרנות ריקות. נפוצו הדודים על פני עיירות הסביבה, הדודים הקולנים, הרוגשנים של הכפר היהודי קוכאר...

לא. מוינה יישאר במקום. יצא במחרשתו ויפלח אדמת־הבור. יעמיק חתוך בכשר־האדמה, יעקור הגידולים המשחיתים משורש. אחרי־כן תגרפם המשדדה השיננית ותצברם ערימות־ערימות. טוב מושבו לרגלי הרי יהודה. מרחפים ובאים צללי־ההרים הצוננים. קולילדים הולך מסימטת־המסגד, קריאת אשה, תמרורי־חומר וקרקור תרנגולות. משתטח מוינה פרקדן בעשב ועיניו מפליגות עם ענני־האביב אל פאתי־שמים רחוקים.